

การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

Integrated of Sufficiency Economy and Creative tourism
for Tourist Attraction Development in Thailand.

จิรภัทร เลขะกุล^{1,3}, นีรมล ขวาของ^{2,3},
दनัย लिस्वदिर्तनकुल⁴ และสุตสันต์ สุทธิพิศาล⁵
Jirapat Lekhakula^{1,3}, Niramol Khwakhong^{2,3},
Danai Liswadiranakul⁴ and Sutsan Suttipisan⁵

Received January 06, 2021 & Retrieved January 26, 2021 & Accepted March 31, 2021

บทคัดย่อ

ตลอดทศวรรษที่ผ่านมาภาคการท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตอย่างรวดเร็วอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผล
เนื่องมาจากการที่ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญอันดับต้นๆ ของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกประกอบกับ
การเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยี มีผลทำให้บริบทของแต่ละชุมชน
ตลอดจนความต้องการของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกมีการเปลี่ยนแปลงแตกต่างจากเดิมไปเป็นอันมาก ดังนั้นการเพิ่ม
ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนเพื่อให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม อันจะเป็นแหล่งสร้างรายได้
ให้กับชุมชนตั้งแต่ระดับย่อยไปจนถึงการพัฒนาในระดับประเทศอย่างยั่งยืนต่อไปนั้น แหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้งหลาย
จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับภาวะการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว บทความชิ้นนี้ผู้
เขียนได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่าง ๆ โดยมีมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดในการใช้
องค์ความรู้ที่เกิดจากการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มา
ปรับใช้กับชุมชนท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยที่ผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์จากชุมชนต้นแบบของ

¹ นักวิชาการอิสระศูนย์ความเป็นเลิศด้านการบริการ การท่องเที่ยวและโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

¹ Independent Scholar in The Center of Excellence in Hospitality, Tourism and Logistics, Kasembundit University, email: Megaton2517@gmail.com

² กรรมการและเลขานุการโครงการหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและท่องเที่ยว (ภาคพิเศษ)

² Lecturer at Kasersart University Kampeangsean Campus Faculty of Liberal Arts, email: Niramolb5671@gmail.com

³ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

³ Ph.D. students in Hospitality Industry and Tourism Management, Kasembundit University, email: Megaton2517@gmail.com

⁴ ผู้อำนวยการศูนย์ความเป็นเลิศด้านการบริการ การท่องเที่ยวและโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

⁴ Director the Center of Excellence in Hospitality, Tourism and Logistics, Kasembundit University, email: Daliswad@gmail.com

⁵ ผู้อำนวยการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

⁵ Director of Doctor of Philosophy in Hospitality Industry and Tourism Management Kasembundit University, email: Sutsans@gmail.com

การท่องเที่ยวที่ดำเนินการภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี เพื่อให้ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้เป็นแนวในการดำเนินการทาง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีที่มุ่งเน้นให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืนควบคู่ไปกับการปรับโครงสร้างของประเทศไทยไปสู่ระบบ 4.0 อีกทั้งยังสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์การท่องเที่ยวโลกที่มุ่งหวังให้ใช้การท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยส่งเสริมให้ทุกประเทศในโลกมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ลดปัญหาสังคมควบคู่ไปกับการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมที่หลากหลาย และคงไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมอันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียง, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ABSTRACT

For the last decade, Thailand's tourism industry has rapidly expanded while becoming one of the world's top travel destinations driving the country's economy with tourists arriving from all over the world. Entering the Age of Globalization and technology disruption, ease of access to information has had an impact on the fast-changing economic system, culture, society, and environment, and leads us to a modernization world, therefore, leading to changes in the behavior of tourism. To extend the potential of communities' attractions of becoming sustainable tourist attractions and being able to generate sufficient income for the productive advancement of the country, the communities need to align themselves with the fast-changing world. In this article, the researcher analyzed and synthesized the data from various sources, aiming to portray the integrated knowledge of the Sufficient Economy and creative tourism for sustainable community-based tourism. The researcher analyzed the role-model community that successfully adopting the Sufficient Economy and the creative tourism framework to set an example for other communities to develop their attractions, to accomplish the development goal of Thailand's 20-year national strategy, which focuses on sustainable development and Thailand 4.0. To promote tourism for the country's development, this paper emphasized the World Tourism Organization's goal which encourages every nation to ensure sustainable economic growth and diminish social issues. The goal also aims at optimizing resources for multicultural existence and preserve cultural heritages, which lead to harmonious living.

Keywords: Sufficiency Economics, Creative Tourism, Sustainable Tourism Development

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552-2562 ภาคการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการเติบโตมาโดยตลอด ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของนักท่องเที่ยวต่างชาติซึ่งจากสถิติที่นักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทยมีในปี 2551 จำนวน 14.58 ล้านคนได้เพิ่มขึ้นเป็น 38.17 ล้านคนในปี 2561 ส่งผลให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในประเทศสูงเป็นอันดับ 4 ของโลก (กองเศรษฐกิจ

การท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) จากการที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมากนั้น ส่งผลให้ประเทศไทยมีรายรับจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นจำนวนมากดังจะเห็นได้จาก มูลค่ารายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติในช่วงไตรมาส 1/2562 และไตรมาส 2/2562 มีมูลค่าเท่ากับ 5.56 แสนล้านบาทและ 3.95 แสนล้านบาทตามลำดับ (สำนักงานปลัดการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว การท่องเที่ยวมักจะถูกใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากรายได้ที่มาจากนักท่องเที่ยวนั้น จะก่อให้เกิดรายรับทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อมรวมถึงการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจากรายรับที่มาจากนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นนั้นจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศอันสามารถยกระดับความเป็นอยู่ของประชากรในประเทศให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาประเทศให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศฉบับที่ 12 ที่มีการวางแผนบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มุ่งเน้นให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืนควบคู่ไปกับการปรับโครงสร้างของประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2017) และสอดคล้องกับเป้าหมายในการใช้การท่องเที่ยวเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศขององค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ที่มีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาประเทศทั้ง 5 ด้าน (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) อันได้แก่ (1) การสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน (2) ให้ความสำคัญกับประเด็นด้านสังคม การจ้างงาน และการลดปัญหาความยากจน (3) มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ปกป้องสิ่งแวดล้อม และภาวะการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (Climate Change) (4) ให้คุณค่าทางวัฒนธรรมความหลากหลาย และมรดกทางวัฒนธรรม (5) ความเข้าใจร่วมกัน ความสงบสุข และความมั่นคง และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการยกระดับประเทศไทยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพภายใต้แนวคิดของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวด้วยองค์ความรู้ที่เกิดจากการบูรณาการแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของชุมชนท่องเที่ยวต่างๆของประเทศไทย ด้วยการวิเคราะห์ชุมชนต้นแบบที่มีการดำเนินงานโดยยึดหลักตามแนวคิดทั้งสองจนเกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม และมีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวพร้อมทั้งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวให้มีความโดดเด่นและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างสูง โดยมีรางวัลจากองค์กรต่างๆทั้งระดับชาติ และนานาชาติเป็นเครื่องยืนยันถึงความสำเร็จเหล่านั้นเป็นอย่างดี

ทั้งนี้การดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบทั้ง 3 ชุมชนที่ยกตัวอย่างมานั้น มีจุดเริ่มต้นคือการพัฒนาให้คนในชุมชนให้มีความรู้ในเรื่องของการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับคุณธรรม พร้อมไปกับการมีภูมิสังคมที่ดีอันจะนำมาสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ในเบื้องต้น ซึ่งเมื่อทุกคนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้แล้วก็จะสามารถพึ่งพิงกันและกัน จากชุมชนหนึ่งไปสู่อีกชุมชนหนึ่งจนกลายเป็นเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งและมีความสามารถในการแข่งขัน ควบคู่ไปกับการรู้และความเข้าใจในเรื่องของแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวเกิดประสบการณ์ที่มาจากที่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งโดยผ่านประสบการณ์ตรง ร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรม

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ที่ได้ทรงพระราชทานแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย ซึ่งประชาชนในทุกๆระดับของประเทศสามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิต ตลอดจนจนถึงแนวทางในการพัฒนาและบริหารประเทศให้เป็นไปในทางสายกลาง และมีความทันสมัยในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559) ควบคู่

ไปกับความเป็นสากล โดยองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ อันได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งความพอประมาณนั้นหมายถึงความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยตั้งอยู่ในหลักการที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สำหรับความมีเหตุผลนั้นได้แก่การตัดสินใจในระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องอยู่บนหลักการของเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุและปัจจัย ที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นนั้นอย่างรอบคอบ และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีนั้นหมายถึงการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ซึ่งพร้อมจะเกิดขึ้นตลอดเวลา ควบคู่ไปกับการคำนึงถึงความเป็นไปได้ของภาวะการณ์ต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต (ปิ่นเปี่ยมรัฐ, 2549)

องค์ประกอบทั้งสามประการนี้จะต้อง อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่สำคัญอีกสองข้ออันได้แก่ เงื่อนไขในด้านความรู้ ซึ่งจะประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องรอบด้านด้วยความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น และ เงื่อนไขในด้านคุณธรรม อันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มนุษย์ทุกคนพึงมีอันประกอบด้วยคุณธรรมในความถูกต้อง และความซื่อสัตย์สุจริตควบคู่ไปกับการอดทนและมีความพากเพียร ประกอบกับการใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

ในปัจจุบันหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการยอมรับจากนานาอารยประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว และสามารถนำไปปรับใช้ได้กับทุกสถานการณ์และทุกๆบริบทของสังคม โดยเริ่มจากการเข้าใจตัวเองซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเป็นอันดับแรก แล้วต่อจากนั้นค่อยเข้าใจปัจจัยภายนอกที่อาจส่งผลกระทบต่อมายังตัวเราด้วยเช่นกัน ทั้งนี้จะต้องควบคู่ไปกับการบริหารความเสี่ยงโดยจะต้องบริหารความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่เรายอมรับได้ ซึ่งนั่นก็หมายถึงการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองให้พร้อมที่จะเผชิญภาวะการณ์ภายนอกที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ดังนั้นการใช้เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลที่ทำความเข้าใจตนเองก่อนแล้วจึงนำปรัชญามาปรับใช้ ซึ่งถ้าหากผู้ใช้เข้าใจตนเองได้ถูกต้อง มีความอดทนสาหัส พากเพียร และอดออม ก็จะนำมาซึ่งความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ในเบื้องต้น (วิวัฒน์ชัย, 2555)

จากหลักการของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจแบบพอเพียงซึ่งประกอบด้วย 3 ท่วง 2 เงื่อนไข ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับหลักธรรมะของพระพุทธศาสนาในเรื่องของ “มัตตัญญูตา” ความรู้จักประมาณ และ รู้จักพอดีในการบริโภค ซึ่งหมายถึง การบริโภคด้วยความมีสติให้เกิดความพอดีที่ให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจ (P.A Payutto, 2005) โดยความพอดีของแต่ละบุคคลนั้นอาจจะอยู่ในระดับที่แตกต่างกันออกไป จึงทำให้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจแบบพอเพียงนั้นเป็นหลักการที่มีความยืดหยุ่นและเหมาะกับการนำไปปรับใช้ในทุกระดับของสังคม

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism)

ในปัจจุบันความทันสมัยและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านเทคโนโลยี ส่งผลทำให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สามารถกระทำได้ง่ายขึ้นและรวดเร็วจึงทำให้เสมือนกับโลกที่มีขนาดใหญ่อยู่รอบตัวให้เล็กลง ส่งผลให้การเชื่อมโยงระบบของเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม สามารถกระทำได้อย่างเสรี การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันเป็นอันมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปทั่วโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยในด้านของเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วดังกล่าวที่เกิดขึ้นเช่นกัน

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นมีวิวัฒนาการมาจาก การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จากเดิมมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะเป็นเพียงผู้รับ (passive) และทำได้เป็นเพียงเป็นผู้ดูวิถีชีวิตความเป็นอยู่หรือ

วัฒนธรรมท้องถิ่นแต่เพียงอย่างเดียว แต่ในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นักท่องเที่ยวจะเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว (active) ผ่านทางการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามความสนใจของแต่ละบุคคลเพื่อการซึมซับเอกลักษณ์ (identity) ของแต่ละท้องถิ่น และเกิดเป็นประสบการณ์การท่องเที่ยวแบบใหม่ที่เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระหว่าง นักท่องเที่ยวกับชุมชนนั่นเอง (Richards, 2010)

นอกจากนี้แล้วยังมีผู้นิยามความหมายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่า “การท่องเที่ยวซึ่งมอบโอกาสให้กับผู้เดินทางในการพัฒนาศักยภาพการสร้างสรรค์ของตน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง ที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมายที่ได้ท่องเที่ยว” (Richard & Raymond, 2000) ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของคณะทำงานโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คือการท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งโดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรม” (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2558) และนอกจากนี้แล้ว องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คือ การท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนทั้งในด้านของ วิธีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของในแต่ละพื้นที่ ควบคู่ไปกับมิติของการเรียนรู้และทดลองปฏิบัติเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนของนักท่องเที่ยวอันจะนำมาซึ่งประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจะต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวภายในชุมชน และผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับในทุกๆรูปแบบ เพื่อนำมาซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนท่องเที่ยว นั้นๆ” (UNESCO, 2006)

จากความหมายของแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่กล่าวมา สามารถอธิบายได้ว่า แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมทั้งจากชุมชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่และตัวนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีจุดมุ่งหมายคือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่มีคุณค่าเพื่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมและประสบการณ์จากการท่องเที่ยวที่งดงาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วม (United Nation, 2015) ที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนในชุมชนได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมการพัฒนา ตลอดจนเป็นผู้มีส่วนในผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาดังกล่าวอย่างเท่าเทียมกัน

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปจากประสบการณ์ที่เกิดจากการเป็นผู้รับและผู้เฝ้าดู มาเป็น ประสบการณ์ที่เกิดจากการเข้าไปมีส่วนร่วมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมท้องถิ่นของสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเยี่ยมชม แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงต้อง กระทำผ่านกระบวนการที่สำคัญทั้ง 5 กระบวนการอันได้แก่

1) ต่อยอด เป็นการค้นหาต้นทุนทางสังคม และวัฒนธรรมที่แสดงอัตลักษณ์ของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอันมาต่อยอด เพื่อให้เกิดการพัฒนาการเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น

2) เพิ่มค่า เป็นการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวมาเพิ่มมูลค่า และคุณค่าบนฐานอัตลักษณ์ของความเป็นไทย เพื่อให้เกิดประสบการณ์การท่องเที่ยวที่สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวในรูปแบบที่ให้นักท่องเที่ยว

เข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆที่เกิดขึ้นจริง

3) หาดูต่าง เป็นการสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว จากจุดแข็งและทรัพยากรที่ในแต่ละชุมชนมีอยู่ โดยปราศจากการลอกเลียนแบบผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชนอื่นๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ควบคู่ไปกับการสร้างความรู้สึกรักในการเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน

4) สร้างสรรค์ เป็นการนำนวัตกรรมหรือสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวขึ้นใหม่ โดยมุ่งใช้ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้น

5) แบ่งปันชุมชน เป็นการกระจายผลตอบแทนที่เกิดจากการท่องเที่ยวในทุกๆรูปแบบ โดยเฉพาะผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ให้กระจายไปทุกภาคส่วนของสังคมโดยให้มีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ทั้งนี้เมื่อกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 5 กระบวนการได้เกิดขึ้นแล้วตามลำดับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่ถูกพัฒนาผ่านกระบวนการดังกล่าวนี้ ก็จะกลายเป็นต้นทุนที่สามารถนำไปใช้ต่อยอด ในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นซ้ำต่อไปในอนาคต โดยมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) โดยที่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวสามารถที่จะเรียนรู้วิถีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของคนในชุมชนด้วยความเคารพในวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ภายใต้ กระบวนทัศน์ของการจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชนนั้นมาปรับใช้ เพื่อให้เกิดผลตอบแทนสูงสุด และแบ่งปันผลตอบแทนเหล่านั้นระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับการท่องเที่ยวในชุมชนนั้นๆ ให้ครบถ้วนเพื่อให้เกิดผลกระทบในเชิงบวกต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การเมือง กฎหมาย ตลอดจนถึงทุนมนุษย์ โดยการดำเนินการในทุกขั้นตอนนี้จะต้องมีส่วนร่วมจากเจ้าของพื้นที่อยู่ด้วยเสมอ เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยั่งยืน (Suttipisan, 2013)

เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 5 ขั้นตอน จะเห็นได้ว่า กระบวนการในการเพิ่มมูลค่าของแหล่งท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน ควบคู่ไปกับการสร้างความแตกต่าง เพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและความหลากหลาย จนสามารถสร้างประสบการณ์ในการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยวได้นั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์การผลิตที่ว่าด้วยการพัฒนาสินค้าให้เป็นสินค้าที่มีความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่ำ (Inelastic demand goods) อันจะมีผลให้ผู้บริโภคหาสินค้าอื่นมาทดแทนได้ยาก (Curtis & Irvine, 2017) และจะต้องกลับมาบริโภคซ้ำ (Repurchase) ในอนาคต

บริบทชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มชุมชนต้นแบบทางการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้แนวคิดของการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่ผู้ค้นคว้าได้นำมาเป็นอย่างดีในการศึกษา ได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงตีนตก – หมู่บ้านท่องเที่ยวแม่กำปอง อำเภอแม่เอน จังหวัดเชียงใหม่ กล่าวคือ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงตีนตกเป็นหนึ่งในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงของภาคเหนือตอนบนทั้ง 38 แห่งที่เกิดขึ้นจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ที่มีพระราชประสงค์จะลดพื้นที่การปลูกฝิ่นในพื้นที่แถบภาคเหนือของประเทศไทย ควบคู่ไปกับการช่วยเหลือชาวไทยให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงตีนตกมีความโดดเด่นของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในเรื่องของวิถีเกษตรบนที่สูง ที่สามารถสร้างผลผลิตการเกษตรที่เป็นที่ต้องการของตลาด เช่น กาแฟ ฟาแลนนอบซิส ชาขาว เห็ดประเภทต่างๆ รวมไปถึงความสามารถในการแปรรูปกาแฟอาราบิก้า และงานหัตถกรรมที่คงไว้ซึ่งภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของคนในชุมชน โดยมีชุมชนหมู่บ้านแม่กำปองที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ซึ่งชุมชนหมู่บ้านแม่กำปองนี้มี

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญทั้งในด้านธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม กล่าวคือในด้านธรรมชาตินั้น ชุมชนหมู่บ้านแม่กำปองมีต้นทุนทางธรรมชาติที่โดดเด่น เนื่องจากมีอากาศเย็นสบายทั้งปี ตลอดจนมีความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ และหินปูน ทำให้เกิดจุดชมวิวที่งดงาม และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมในพื้นที่ได้เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้แล้วในด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านแม่กำปองนั้นก็มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากชาวแม่กำปองมีอาชีพหลัก คือการทำเหมือง (ชา) ควบคู่ไปกับอาชีพรับจ้างทั่วไป คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันแบบพึ่งพาอาศัย มีความเคารพในกฎระเบียบ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน ส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวแม่กำปองนั้นมีความเป็นเอกลักษณ์ที่น่าเรียนรู้และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาศึกษาเป็นจำนวนมาก

ชุมชนแม่กำปองเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่สำคัญได้แก่

1) กิจกรรมการร่วมชมการสาธิตเรื่องการเกษตร เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพอันดี และ ได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนโดยมีการสาธิตขั้นตอนวิธีการอัดก้อนเห็ด การเรียนรู้การปลูกเหมียง ผัก ผลไม้เมืองหนาว ชมการเก็บกาแฟ ตลอดจนการทำหมอนใบชา

2) กิจกรรมการร่วมทำอาหารท้องถิ่น เช่นไข่ทอดใบตอง

3) กิจกรรมการพักร่วมกับชุมชนเพื่อชื่นชมบรรยากาศของหมู่บ้านกลางหุบเขา

4) กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเวทีที่จัดขึ้นในช่วงเย็นเพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เกิดการท่องเที่ยว ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการนำความรู้ไปต่อยอดในการพัฒนาการท่องเที่ยว

5) กิจกรรมเชื่อมโยงประเพณีเพื่อให้เกิดความเข้าใจและเข้าถึงประเพณีดั้งเดิมที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน เช่น การทำสีผึ้ง การทอผ้า การทำตุ่งเพื่อนำไปแขวนบูชาพระ โดยผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นนักท่องเที่ยวสามารถนำไปเป็นของฝากญาติพี่น้องได้ อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนด้วย

เพื่อเป็นการสร้างอัตลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนแม่กำปองมีแนวทางในการหาจุดต่างของชุมชนของตนเองเพื่อช่วยกันสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของให้กับนักท่องเที่ยว โดยการเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชน การสร้างความเป็นหนึ่งเดียว การสร้างกฎระเบียบในการควบคุมเพื่อการพัฒนาสังคมที่อยู่ร่วมกัน โดยที่อัตลักษณ์ต่างๆ เหล่านี้ นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และตัวอย่างที่มีอยู่ในชุมชนที่เป็นของจริงพร้อมกับสอดแทรกภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นการเพิ่มคุณค่า และมูลค่าของกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งทำให้ชุมชนแม่กำปองเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

สำหรับอัตลักษณ์ของชุมชนในด้านที่พักอาศัย ชุมชนหมู่บ้านแม่กำปองนั้นก็มีการพัฒนาเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบโฮมสเตย์ที่คุณภาพ และได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากจนได้รับรางวัลรางวัลชนะเลิศ “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็น เป็นสุข” ศูนย์เรียนรู้ชุมชนดีเด่น ระดับจังหวัดปี 2558 อีกทั้งชุมชนแม่กำปองนั้นยังมีผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ และมีความเข้มแข็งอย่าง นายธีรเมศวร์ ขจรพัฒนภิรมย์ (อดีตพ่อหลวงพรหมมินทร์ พวงมาลา) ที่ได้เป็นผู้ริเริ่มให้ชุมชนตระหนัก ในการทำตนเองให้เข้มแข็งโดยการเริ่มจากการพัฒนาตนเอง ด้วยการยึดหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อนเพื่อให้ตัวเองอยู่รอด และสามารถรักษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนให้ยั่งยืน โดยมุ่งให้ชุมชนตระหนักเห็นถึงความสำคัญของการพึ่งพาซึ่งกันและกันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างรายได้ให้กับชุมชน เนื่องจากอาชีพหลักของชุมชนคือการเกษตรที่จะต้องอาศัยความชุ่มชื้นที่เกิดขึ้นจากป่า ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำที่เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่สำคัญของชุมชนแม่กำปองโดยการบูรณาการภารกิจร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนและเจ้าอาวาสวัดแม่กำปองที่ผลักดันให้มีพิธีกรรมบวชป่า และพิธีกรรมสืบ

ชะตานั้นอันเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนได้เกิดความผูกพันกับธรรมชาติและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ต่อไปชั่วลูกหลาน (พุดจระ, 2554)

นอกเหนือไปจากชุมชนหมู่บ้านแม่กำปองแล้ว ก็ยังมีชุมชนแหล่งท่องเที่ยวที่ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาพัฒนาชุมชนของตนเองให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่นำทางการศึกษาอีก เช่น ชุมชนบ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง และ ชุมชนบ้านนาต้นจั่น อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยชุมชนบ้านสามขาเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีจุดเด่นในเรื่องของการพัฒนาชุมชนจากเดิมที่มีสภาพแห้งแล้งกันดาร และ ประชากรในชุมชนประสบปัญหาหนี้สินในครัวเรือนจนเปลี่ยนมาเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ด้วยการนำภูมิปัญญาที่มีอยู่ดั้งเดิมของชุมชนในการสร้างฝายใส่ไถซึ่งเป็นฝายธรรมชาติขนาดเล็กๆ เพื่อตัดเส้นทางน้ำตั้งแต่บนยอดเขาที่ไหลลงมาสู่ชุมชน โดยที่ฝายใส่ไถเหล่านี้ช่วยทำให้ดินในป่าชุ่มชื้นและยังมีประโยชน์ในด้านการป้องกันไฟป่าไปพร้อมๆกัน ซึ่งในเวลาต่อมาเครือปูนซิเมนต์ไทย (SCG) ได้ทราบถึงความสำเร็จของชุมชนในด้านการจัดการน้ำ จึงเข้ามาให้การสนับสนุนในด้านของเงินทุนในการก่อสร้างฝาย ส่งผลให้ชุมชนบ้านสามขากลายเป็นที่รู้จักในฐานะหมู่บ้านต้นแบบของการจัดการทรัพยากรน้ำ ทำให้มีผู้สนใจเดินทางเข้ามาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนในเวลาต่อมาเป็นจำนวนมาก และ จัดตั้งกองทุนออมทรัพย์ของหมู่บ้านควบคู่ไปกับการจัดทำแผนแม่บทของชุมชนขึ้นในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งกองทุนออมทรัพย์ดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้ จนบรรเทาเทาปัญหาหนี้สินของประชากรให้เบาบางลงและกลายเป็น หมู่บ้านต้นแบบแห่งแรกในภาคเหนือที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติตามแผนแม่บทชุมชนที่วางไว้จนสามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนได้สำเร็จ ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงได้มีงานวิจัยร่วมกับชาวบ้านเรื่องการจัดการหนี้สินชุมชนบ้านสามขา และการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนมีส่วนร่วมโดยที่งานวิจัยนี้ได้รับรางวัลดีเด่นในปี 2546 (หลวงจันทร์ดวง, กังวล, และ นันทะเสน, 2561)

ชุมชนท่องเที่ยวบ้านนาต้นจั่น เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีวิถีชีวิตของคนในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมพืชไร่ โดยมีทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีอัตลักษณ์แตกต่างไปจากตำบลอื่นของอำเภอศรีสาขาลัย ได้แก่ การทอผ้า และ ย้อมสีผ้าธรรมชาติด้วยการหมักโคลน ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายจนได้รับรางวัลหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ห้าดาว จนมีการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนภายใต้การบริหาร จัดการของ นางเสงี่ยม แสงวงลาภ และนอกจากนี้แล้ววิสาหกิจชุมชนของกลุ่มทอผ้าบ้านนาต้นจั่นก็ยังเป็นผู้ประกอบการโฮมสเตย์ กลุ่มนวดสปา และมีกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน เช่น การสาธิตกิจกรรมจักสาน การทำตะเกียบไม้ไผ่ การจัดทำตุ๊กตาบาร์โหน การสาธิตทอผ้า ตลอดจนการผลิต และการบริการข้าวเป็็บ โดยกิจกรรมที่กล่าวมานี้ได้มีการดำเนินงานภายใต้แนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม และความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนควบคู่ไปกับการเพิ่มพูนความรู้ที่มาจาก การเผยแพร่จากทางราชการ ควบคู่ไปกับการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามนโยบายของภาครัฐในด้านการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งส่งผลให้คนในหมู่บ้านเกิดความตระหนักในคุณธรรม จริยธรรม และก่อให้เกิดความยั่งยืน (นันทศิริ, 2555)

เมื่อพิจารณาถึงบริบทชุมชนท่องเที่ยวตัวอย่างที่กล่าวมา สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ในแต่ละชุมชนท่องเที่ยวนั้นต่างก็มีบริบทของสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกันออกไป จากปัจจัยดังกล่าวส่งผลทำให้รูปแบบของการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของแต่ละชุมชนนั้นมีความแตกต่างกันออกไปด้วยเช่นกัน แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นแนวคิดที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ตรงที่มีคุณค่าอันเกิดมาจากการท่องเที่ยว โดยที่นักท่องเที่ยวสามารถที่จะเข้าไปเรียนรู้ หาประสบการณ์ ในแหล่งท่องเที่ยวที่ตรงกับความต้องการของตน ในขณะที่เจ้าของชุมชนเองก็สามารถที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนเพื่อเพิ่ม

ศักยภาพการท่องเที่ยวให้ชุมชนของตนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดรายได้จากนักท่องเที่ยวและนำเอา รายได้นั้นมาใช้พัฒนาความเป็นอยู่ของคนในชุมชนภายใต้การอนุรักษ์ไว้ซึ่งต้นทุนในด้านต่างๆของชุมชนในเรื่องของ วัฒนธรรม สังคม สิ่งแวดล้อม และสันติภาพ

อย่างไรก็ตามในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนนั้น ปัจจัยสำคัญที่จะต้องได้รับการพัฒนา ควบคู่ไปกับรูปแบบของการท่องเที่ยว นั่นก็คือการพัฒนาคนในชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากคนที่เป็นเจ้าบ้านในชุมชนท่องเที่ยว นั้นจะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนในพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่ง ในการพัฒนาคนนั้นสามารถน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้ เนื่องจากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นั้น เป็นหลักปรัชญาที่เน้นในเรื่องของการเข้าใจตนเองและการเดินทางสายกลางอันจะนำไปสู่การสร้างภูมิสังคมจนกระทั่งนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ และนำไปสู่การพึ่งพิงกันเองในแต่ละสังคมในที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

กิจกรรมและผลงานของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่งที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นถึง ศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดของการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จนเกิดผลสัมฤทธิ์ ที่สะท้อนออกมาในรูปของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งส่งผลให้เกิดประโยชน์จากการใช้ปัจจัยคงที่มากขึ้น และ มีการแบ่งงานกันทำภายในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความสอดคล้องกับแนวคิดการลดต้นทุนในการผลิตด้วยการประหยัดต่อขนาด (Economies of scale) ที่ส่งผลให้ต้นทุนต่อหน่วยในการผลิตลดลง เมื่อเพิ่มปริมาณการผลิตหรืออยู่ในระยะผลได้ต่อขนาด (Return to scale) เพิ่มขึ้น (Economists Advisory Group, 1997) ซึ่งนอกจากนี้แล้วผลที่ได้รับที่อยู่ในรูปของการสร้างงานสร้างอาชีพ ให้กับชุมชนเจ้าของพื้นที่ จนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะเริ่มต้น และพัฒนาไปสู่การพึ่งพิงกันเอง จนพัฒนาเป็นระบบเครือข่ายของชุมชนจากพื้นที่ใกล้เคียงนั้น ก็ยังสอดคล้องกับหลักธรรมในเรื่องของการมี “สัมมากรรมันตะ” และ “สัมมาอาชีวะ” ที่มุ่งเน้นให้แต่ละบุคคลประกอบอาชีพสุจริต ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นซึ่งเป็นหลักธรรมที่อยู่ใน “มรรคมีองค์ 8” อันเป็นทางสายเอกเพื่อการดับทุกข์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) จึงสามารถสรุปได้ว่า แนวคิดการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นั้นเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการได้ในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ตลอดไปจนถึงระดับสังคมที่มีขนาดใหญ่ โดยมีความสอดคล้องกับหลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค ที่ศึกษาปัญหาและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของสังคมในระดับหน่วยย่อย (Individual unit) และ เศรษฐศาสตร์มหภาค ที่พิจารณาปัญหาและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจในระดับส่วนรวมหรือระดับประเทศ (Shapiro & Greenlaw, 2018) โดยสิ่งสำคัญที่สุดของแนวคิดนี้ได้แก่แนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่มุ่งพัฒนาคุณธรรมในตัวบุคคลซึ่งเป็นหน่วยเล็กที่สุดของสังคมในลำดับแรก ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสันติภาพ อันเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาประเทศ

บทสรุป

แนวคิดการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว เป็นแนวคิดที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลได้ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยสามารถอธิบายถึงการจัดสรรทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีอย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แต่อย่างไรก็ตาม การนำแนวคิดที่เกิดจากการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไปใช้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์นั้น จำเป็นที่จะต้องพัฒนานคนให้มีความรู้และคุณธรรมเป็นอันดับ

แรก เนื่องจากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นในเรื่องของการพัฒนาตนเองโดยเริ่มจากการที่ผู้ปฏิบัตินั้นจะต้องเข้าใจตนเองก่อนเป็นสำคัญแล้วจึงค่อยดำเนินชีวิตบนทางสายกลางที่ไม่สุดโต่ง จนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยมีภูมิสังคมที่ดีและสามารถเป็นที่พึ่งพิงของผู้อื่นต่อไปในอนาคต แต่เนื่องจากปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันนั้นก็คือ การขาดความรู้ในเรื่องของการท่องเที่ยวของคนในชุมชนที่มีปัญหาหนี้สินอันเกิดจากรายรับน้อยกว่ารายจ่ายของคนในชุมชน ประกอบกับการกระจายผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่ไม่เป็นธรรม ส่งผลให้การบูรณาการแนวคิดดังกล่าวไม่สามารถนำไปใช้ให้เกิดผลสำเร็จได้อย่างชัดเจน ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าต่อไปผู้ค้นคว้าจะศึกษาในประเด็นของการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจแบบพอเพียงกับแนวคิดการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนคนยากจน (Pro-Poor Tourism) เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมไปยังเศรษฐกิจฐานราก อันจะก่อให้เกิดความเสมอภาคกับคนในชุมชนซึ่งจะส่งผลให้คนในชุมชนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว และนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ และเพื่อให้บรรลุกับเป้าหมายหลักในการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้และพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน อันจะสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ (United Nation, 2019) ที่มุ่งหวังให้สากลประเทศร่วมกันขจัดความยากจน ปกป้องทรัพยากรที่มีค่าของโลก พร้อมกันกับให้ความมั่นใจว่าทุกชีวิตบนโลกจะมีความสุข สันติภาพและความเจริญงอกงามภายในปี ค.ศ. 2030

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). คู่มือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ.
 กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ.
 เกษม วัฒนชัย. (29 มีนาคม 2555). เศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการการศึกษาของชาติ. กรุงเทพฯ.
 ทิพย์สุดา พุดจจร. (2554). ความท้าทายของชุมชน ท่ามกลางการพัฒนาสู่ความทันสมัย. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 72-87.
 โฆษิต บันเปี่ยมรัฐ. (24 พฤศจิกายน 2549). แนวทางการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ.
 เพชรศรี นนทศิริ. (2555). รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ.
 ฟองจันทร์ หลวงจันทร์ดวง, สุรัชย์ กังวล, และวราภรณ์ นันทะเสน. (2561). ศักยภาพชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน. วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม, 69-71.
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560, ธันวาคม 22). โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย. Retrieved from พระไตรปิฎกเล่มที่ 35 : https://84000.org/tipitaka/read/m_siri.php?B=35&siri=41
 มูลนิธิชัยพัฒนา. (2559). พระราชดำริว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ.
 วิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านนาต้นจั่น. (2560). สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2562, จาก <https://www.right-livelihoods.org/wp-content/uploads/2019/09/%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B9%89%E0%B8%99%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%99-1.pdf>
 สำนักงานปลัดการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). รายงานรายได้จากการท่องเที่ยวในปี พ.ศ.2562. กรุงเทพฯ.
 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2 กุมภาพันธ์ 2560). สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2562, จาก https://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง.

- กรุงเทพฯ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). สถานการณ์ท่องเที่ยวโลกที่สำคัญ. รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว, 04.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2558). องค์ความรู้ว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: ความรู้และแนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Curtis, D., & Irvine, I. (2017). Principles of Economics. Lyryx Publishing.
- Economists Advisory Group. (1997). Economies of Scale. Luxembourg: European Communities
- P.A Payutto. (2005). Buddhist Economics. Bangkok: Komol Keem Thong Publishing.
- Richards, G. (2010). Creative Tourism A Global Conversation how to provide unique creative experiences for travelers worldwide: at present at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe. In Wurzburger, R. (Ed.), Creative Tourism and Local Development. 78-90.
- Richards, G., & Raymond, C. (2000). Creative Tourism. ATLAS News, 23, 16-20.
- Shapiro, S. A., & Greenlaw, D. (2018). Principles of Macroeconomics 2e. Texas: Openstax Publishing.
- Suttipisan, S. (2013). Adaptive Uses of Local Textiles for Creative Tourism Product Development in Thailand. International Journal of Cultural and Tourism Research, 47- 55.
- United Nation. (2015). Retrieved from Participation United Nation for Youth: <https://www.un.org/development/desa/youth/world-programme-of-action-for-youth/participation.html>
- United Nation. (2019). Sustainable Development Goals. Retrieved November 03, 2019, from Sustainable Development Goals: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals.html>
- UNESCO. (2006). Toward Sustainable Strategies for creative tourism. Discussion Report of the Planning Meeting for 2008 International Conference on Creative Tourism. Santa Fe, New Mexico. U.S.A.

TRANSLATED THAI REFERENCES

- Ministry of Tourism and Sports. (2018). Creative Tourism Destination Management. Bangkok, Thailand. (in Thai).
- Department of Economic of Tourism and Sport. (2019). Tourism Economic Report. Bangkok, Thailand. (in Thai).
- Kasem Watanachai. (2012, March 29). Sufficiency Economy and Education Management of Thailand. Bangkok, Thailand. (in Thai).
- Tipsuda Putjorn. (2011). Challenges of Communities among the Modernization Development. Journal of Liberal Art, Thammasat University, 72-87. (in Thai).
- Kosit Panpiemras. (2006, March 24). Sufficiency Economy and the Tenth National Economic and Social Development Plan. Bangkok. (in Thai).

- Petchsri Nonsiri. (2012). Pattern of Community-Based Tourism Operation in the Lower Northern Thailand. *Journal of International and Thai Tourism*, 8(2) (in Thai).
- Fongchan L., Surachai K., Waraporn, N. (2018) The potential of role-model communities in sustainable and creative tourism. *Journal of Open Distance Innovative Learning*, 69- 71. (in Thai).
- Chaipattana Foundation. (2016). *Philosophy of Sufficiency Economy*. Bangkok, Thailand. (in Thai).
- Mahachulalongkornrajavidyalaya (2017, December 22). Thai Tripitaka Program. Retrieved from Tripitaka Volume 35: https://84000.org/tipitaka/read/m_siri.php?B=35&siri=41 (in Thai)
- Natonchan Community Enterprise. (2017). Right Livelihood. Retrieved December 02, 2019, from <https://www.right-livelihoods.org/wp-content/uploads/2019/09/%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B9%89%E0%B8%99%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%99-1.pdf> (in Thai).
- Office of the Permanent Secretary. (2019). 2019 Thailand Revenue of Tourism Report. Bangkok. (in Thai).
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2017, February 02). Retrieved November 30, 2019, from https://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422 (in Thai).
- Office of the National Economic and Social Development Board (2007). *Philosophy of Sufficiency Economy*. Bangkok, Thailand. (in Thai).
- Office of Secretary of National Strategy Board. (2017). *World Tourism Situation*, 04. (in Thai).
- Suddan Wisudthiluck. (2015). *Principle of Creative Tourism Thailand*. Bangkok: Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University. (in Thai).

